

وقف و اشخاص حقوقی

احسان سامانی

عضو هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان*

چکیده:

در مورد اختیارات و تکالیف شخص حقوقی سؤالات و ابهامات فراوانی است اما متناسب با عنوان نوشته، به بررسی مبانی مشروعیت وقف از سوی شخص حقوقی و وقف بر شخص حقوقی و نیز وقف خود شخص - حقوقی از دیدگاه فقه و حقوق اسلامی می پردازیم. به عبارت دیگر ما در این نوشته به بررسی این مسأله می پردازیم که آیا شخص حقوقی می تواند عمل حقوقی وقف را انجام دهد؟ در فرض امکان، چه ادله ای بر اعتبار این عمل حقوقی «شخص حقوقی» وجود دارد؟ آیا وقف بر شخص حقوقی از منظر فقه و حقوق ممکن است؟ آیا می توان خود شخص حقوقی را وقف کرد یا خیر؟

آنگونه که از فقه و حقوق اسلامی بر می آید، اشخاص حقوقی از تمام حقوق اشخاص حقیقی برخوردارند مگر حقوقی که بالطبع اختصاص به شخص حقیقی دارد، همچنین ادله وقف نیز اطلاق داشته و شامل وقف از سوی شخص حقوقی و نیز وقف بر شخص حقوقی می شود. اما در خصوص وقف خود شخص - حقوقی، اختلاف نظر است. برخی به این علت که شخص حقوقی مالک است و نمی تواند مملوک واقع شود، وقف آن را صحیح ندانسته اند. اما برخی نیز وجود آن را اعتباری دانسته که در واقع مؤسسين و تشکیل دهندگان، مالک اموال آن هستند و لذا وقف آن را صحیح دانسته اند.

واژگان کلیدی: وقف - واقف - موقوف علیه - شخصیت - شخص حقیقی - شخص حقوقی.

۱- مقدمه

شخص حقوقی عبارت است از دسته ای از افراد که دارای منافع و فعالیت مشترک هستند یا پاره ای از اموال که به هدف خاصی اختصاص داده شده است و قانون آنها را طرف حق می شناسد و برای آنها شخصیت مستقلی قایل است مانند دولت، شهر، دانشگاه، شرکتهای تجاری، و موقوفات. وقف عبارت است از اینکه عین مال حبس و منافع آن تسبیل شود. صحت این عقد، متوقف بر یک سری شرایط است که تحت عناوینی همچون شرایط وقف، واقف، موقوف علیهم و مال موقوفه مطرح می شود.

آنچه در این تحقیق در صدد بیان آن هستیم بیان مبانی اعتبار و مشروعیت وقف از سوی شخص حقوقی و وقف بر شخص حقوقی از دیدگاه فقه و حقوق اسلامی می باشد. نیز اینکه آیا می توان خود شخص حقوقی را وقف کرد مسأله دیگری است که به آن خواهیم پرداخت. عنوان شخص حقوقی به صورت مستقل در کتب فقهی مطرح نشده و ما در فقه بابی را تحت عنوان شخصیت حقوقی نمی یابیم؛ ولی فقهای ما برای عناوین و موضوعاتی مثل حکومت حاکم، موقوفات، بیت

* esamani63@lihu.usb.ac.ir